

Den politiske situasjonen og programarbeidet

Taler

Thorbjørn Jagland

Dato

11 februar 1995

Sted

Folkets Hus, Oslo

Omstendigheter

Arbeiderpartiets 55. ordinære landsmøte

- 1 Jeg vil ikke snakke så mye om den politiske situasjonen i tradisjonell forstand. Den er som den er. De andre har flertallet og vi politikken. Hvordan det vil gå framover, kommer mest an på oss. Klarer vi å beholde styringskraften og initiativet i politikken, vil vi fortsatt klare å gjøre et mindretall om til et flertall.
- 5 Slik er politikken tyngdelov.

For har dere tenkt over følgende:

- 10 Alle borgerlige regjeringer siden 1920-årene har gått i oppløsning innenfra. I etterkrigstiden har borgerligheten slitt med de sprikende staur. Sentrums-partiene orker aldri over lang tid å være med på Høyre-politikken. Samtidig har Arbeiderpartiets samfunnssyn, styringsvilje og praktiske grep om politikken alltid hatt tiltrekningskraft på mellompartiene og deres velgere.
- 15 Her ligger den viktigste grunnen til opposisjonens avmakt. Husk at EU-saken sto ikke på dagsorden i 1986 da Kåre Willoch kastet kortene sammen med Bondevik og Jakobsen. Og etter 28. november har vi samme situasjon. De borgerlige partiene har flertall. Men de er uten evne og vilje til å bruke flertallet.
- 20 I stortingsrestauranten sitter man og lager merkelige teorier om et endret partibilde. De opererer med en skala der Høyre er lengst til høyre sammen med Fremskrittspartiet. Så kommer Sentrumspartiene Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. Deretter Arbeiderpartiet og SV, og RV lengst ut til venstre. Poenget er visstnok at Senterpartiet har flyttet seg til et sted mellom
- 25 Arbeiderpartiet og SV, og Arbeiderpartiet har gått til høyre.

Dette minner meg mest om en debatt som nå går i Klassekampen om RVs

videre kurs. Dvs. den føres blant AKP'erne for RV er jo bare en valgfront
30 underlagt det revolusjonære AKP. Den føres mellom en høyre- og venstreside og
hovedspørsmålet i debatten er hvor langt opp i LO-systemet man må være før
man tilhører borgerskapet. Høyrefløyen mener at selv Yngve Hågensen og Kjell
Bjørndalen må kunne godtas som en del av arbeiderklassen, mens venstrefløyen
ønsker å gjennomføre to "likvidatoriske" prosjekter:

35 - ta det endelige oppgjøret med arbeideraristokratiet

- renske RV for sosialdemokratisk innflytelse

40 Boye Ullmann, han som hvert år går inn for å holde oss utenfor 1. mai-
arrangementet på Youngstorget, tar etter dette selvkritikk. Han bekjenner at
han har vært med på å velge Kjell Bjørndalen som leder av Fellesforbundet, men
som han skriver: "Kjell Bjørndalen er Jaglands mann" og ber om at partiet tilgir
ham for dette feilgrepet.

45 Diskusjonen om hvem som er til venstre for hvem, og om AP går til høyre og
hvem som ivaretar Aps sjel, minner mye om diskusjonene innad i AKP. Den er
ganske fjernt fra tunge historiske realiteter og livet som leves utenfor
stortingsrestauranten.

50 Arbeiderpartiet er fortsatt den drivende kraft og tyngdepunkt til venstre. Det er
vi som er sosialdemokrater og som bærer den sosialdemokratiske arven med oss
inn i morgendagen.

55 Noen sier at stø kurs er konservativ politikk. Det kommer mest fra dem som
vingler hele tiden. Samtidig blir Arbeiderpartiet angrepet for forandringer i sin
politikk. Sosialdemokratisk politikk var best slik den var før, heter det. Dette
synet er mest utbredt blant dem som var mest imot Arbeiderpartiet på den tida.
Derfor mangler kritikken som oftest logisk sammenheng og egentlig innhold.

60 Stø kurs er ikke å stå stille. Arbeiderpartiet styrer etter langsiktige mål i en av de
mest aktive reformperioder i landets historie.

Hvorfor skulle ikke vi videreføre den politiske linjen som har gitt så gode
65 resultater etter at vi overtok det borgerlige fallittboet i 1986?

* Vi har stabile rammebetingelser for husholdninger og næringsliv. Prisstigningen er den laveste siden 60-tallet. Renta er i ferd med å komme ned mot nivået for 50- og 60-tallet.

70

* Vi er i ferd med å bringe statens og kommunenes økonomi på trygg grunn. Statens underskudd går ned og med den utviklingen vi nå ser i økonomien, ligger det an til at underskuddet vil forsvinne i løpet av året. Kommunene konsoliderer seg.

75

* Vi er på rett vei når det gjelder ledigheten. Usikkerheten omkring sysselsettingen er selvfølgelig stor, men det kan se ut som om vi kan nå de målene som den offentlige sysselsettingskommisjonen satt seg, tidligere enn planlagt. Alle her er enige om en ting: Vi gir oss ikke før vi har klart å gi alle som vil ha det et tilbud om arbeid eller utdanning. Derfor må vi fortsatt holde stø kurs. Hvorfor skal vi forandrer en politikk som går i riktig retning mot dette målet?

80

Men trygge og stabile rammebetingelser for velferden er ikke nok hvis vi skal skape trygghet i hverdagen for alle mennesker. Vi må også ha evne og vilje til å omfordele og fornye. Dette blir kalt en modernisering av velferdsordningene og offentlig sektor, og dermed også en modernisering av sosialdemokratiet. Ja vel, la oss kalle det modernisering. Hvorfor skal vi være gammeldagse? Vi må hele tiden fornye velferdsstaten hvis den skal være sterk og nå ut til nye grupper og løse nye problemer. Dette er ingen lett oppgave, men la de partiene som aldri tør å ta i de vanskelige oppgavene, men bare vil holde på med det som er lett, fortsette med det. For det er det som gjør dem lette.

85

90

Noen sier at Arbeiderpartiets såkalte modernisering har vært en høyredreining av sosialdemokratiet. De merkeligste argumenter og analyser trekkes fram for å underbygge denne påstanden.

95

En valgforsker nevner som et punkt i Dagbladet at Arbeiderpartiet har ført en politikk for lav prisstigning, og at dette har gått på bekostning av sysselsettingen. Da var vi høyredreide i 1953 også da det til og med ble tatt inn i partiets arbeidsprogram at "i forsvaret av lønnstakernes interesser er det en fundamental oppgave å sørge for prisstabilitet".

100

Lærdommen gjennom etterkrigstida har jo vært at inflasjonen først og fremst

105

rammer de som har lave inntekter og de som lever av trygd. Dessuten undergraver den arbeidsplassene. I de årene da vi hadde høy inflasjon på 70- og 80-tallet hadde vi en negativ reallønnsutvikling. I de siste årene med solidariske inntektsoppgjør og lav prisstigning, har vi hatt en positiv reallønnsutvikling. De lavtlønte har fått mest.

Det har, partifeller, aldri vært mer sant enn i dag, at det er den solidariteten vi som har arbeid og inntekt er i stand til å vise, som avgjør hva slags samfunn vi vil få. Setter vi igang igjen inflasjonsspiralen, da får vi alt det vi ikke vil ha: En klassisk forbruksvekst, skjevere fordeling og lavere sysselsetting enn det vi ellers kunne få.

Fagbevegelsen har bevist at samfunnet blir bedre hvis vi legger solidariske verdier til grunn i stedet for bare å se på seg og sin gruppe. Dette har ført til lav prisstigning og nedgang i arbeidsledighet. Hvis noen skal prøve å få oss til å mene at dette er høyrepolitikk, er det ikke oss det er noe feil med, det er de som har så feilaktige analyser.

Den solidariske inntektspolitikken er fortsatt grunnmuren i vår sysselsettingsstrategi. En annen pilar er utdanning og kompetanseheving. Her har vi gjort særdeles mye både ved Reform 94 og antall studieplasser i høyere utdanning. Nå er det viktig å følge opp med lærlingplasser. Dessuten må vi holde arbeidsmarkedstiltakene på et høyt nivå. For legg merke til: Vi har nå til dels sterk sysselsettingsvekst. Antall sysselsatte steg med 30.000 fra 1993-94 og økningen blir sannsynligvis større fra 1994-95. Men nedgangen i ledigheten er ikke like stor. Det bekrefter det vi vet, nemlig at det ikke først og fremst er de langtidsledige som får de nye jobbene. Derfor er det nødvendig å kvalifisere dem til å komme inn på arbeidsmarkedet. Jobb er noe man skaffer seg, men samfunnet har en plikt til å gjøre det mulig for folk å skaffe seg en jobb.

Partifeller, vi har inngått en kontrakt med landets arbeidstakere. De forplikter seg til ikke å drive priser og lønninger opp. Vi forplikter oss til å gjøre alt vi kan for å hjelpe de arbeidsledige inn på arbeidsmarkedet. Denne kontrakten er den viktigste solidaritetshandlingen i vår tid.

Et annet ankepunkt mot den linja som har vært ført og som visstnok også skulle være høyredreining, er omstillingene og effektiviseringen av den offentlige sektor og de offentlige virkemidlene.

Men ærlig talt, dere:

150 Hvis vi ikke hadde gjort noe med Televerket hadde vi fått en privatisering. For
det var ved å gjøre Televerket til et hundre prosent statlig aksjeselskap at
Televerket ble i stand til å inngå allianser med andre, noe som bl.a. har gjort det
mulig å vinne kampen om bedriftskundene. Bedriftskundene står for 60 pst. av
Televerkets inntekter. De 200 største bedriftskundene står alene for 30 pst. av
inntektene.

155

Telenor er blitt en slagkraftig statsbedrift som hele tiden setter ned teletakstene.

160 En rapport fra LOS-senteret i Bergen har tatt for seg Arbeiderpartiets og Høyres
styringspolitikk overfor statsbedriftene etter krigen. Rapporten slår fast at det er
Arbeiderpartiet som har kjempet for at statsbedriftene skal være 100 pst. eide
statsaksjeselskap. Følgende sitat forteller alt: "Betrakter vi etterkrigstida under
ett, kan vi grovt sett isolere to konsistente og helhetlige styringspolitiske
hovedlinjer: Arbeiderpartiets "frihetslinje" og Høyres "styringslinje". Mens
165 Arbeiderpartiet konsekvent og gjennomgående har argumentert for
statsbedriftenes frihet, har Høyre på sin side argumentert for å underlegge
statsbedriftene politisk og folkevalgt styring og kontroll."

170 Overflatisk betraktet kan dette høres ut som et paradoks. Tenker vi nærmere
etter er det selvsagt ikke paradoksalt i det hele tatt. Arbeiderpartiet har alltid
ønsket at statsbedriftene skulle være slagkraftige aktører som motvekt mot
privat maktkonsentrasjon, og som motorer en industriell utvikling. Så lenge
statsbedriftene møter åpen konkurranse, må vi tilbake til den lange linje i
Arbeiderpartiets historie: At statsbedriftene skal ha de beste muligheter til å
175 være slagkraftige virksomheter i markedet.

Vi kan ikke lukke øynene for virkeligheten. Før var post Posten, tele var
Televerket og NSB var NSB. Alle kan se at dagens virkelighet er en annen.

180 I Postverket handler konkurransen om at transport av pakker/brev i økende
grad skjer mellom kunder og utenom Postverket. Trygdeutbetalinger som settes
direkte på folks post- og bankgiro, og på den måten går utenom utbetalingskort
og skrankebehandling. Det handler om faxen og den elektroniske post, i tillegg

185 til at aviser og andre media overtar mye av den reklameformidling som tidligere
var forbeholdt Postverket. Og - det dreier seg om at norsk foreningsliv og
bedrifter i dag benytter seg av produksjon og utsending av informasjon fra
lavkost/lavportoland andre steder i Europa.

190 For Arbeiderpartiet ligger målene om et felles offentlig postverk fast. Mest
mulig like tilbud på priser og service uavhengig av hvor du bor i landet. Om
tilbudene gis ved hjelp av landpostbud eller i samarbeid med nærbutikker
framfor i postkontor, kan neppe være et avgjørende politisk spørsmål. Ofte gir
overgang til landpostbud og kontraktspostkontor folk bedre tilbud, med lengre
195 åpningstider og økt omsetning for nærbutikken. Arbeiderpartiet ser det som et
fellesansvar å sikre stabilt og trygt tilbud i distriktene. På den måten kan nye
utfordringer sammen med en solidarisk fordelingspolitikk gi oss et godt og
framtidsrettet posttilbud.

200 Vi er nå bare i begynnelsen av den såkalte digitale revolusjon. Den vil stille både
post- og telekommunikasjon overfor en helt ny hverdag.

I handa holder jeg en liten plate. Den veier noen gram, koster et par kroner å
framstille. Den inneholder 300.000 sider med tettpakket tekst. I løpet av kort tid
205 kommer en utgave som vil inneholde 3 millioner tekstsider eller 30.000 bøker.
Jeg kan få plass til den på innerlomma.

Samtidig bygges det nå elektroniske motorveier. De store datanettene som
amerikanerne en gang bygde opp for å sikre seg mot atomangrep fra
210 Sovjetunionen er i stedet i ferd med å bli ryggraden i et verdensomspennende
digitalt informasjonsnettverk. Bare i Norge bruker 100.000 mennesker dette
nettverket allerede. Fra en egen PC kan en nå sende et dokument på mange
hundre sider jorda rundt eller fra kommune til kommune i løpet av noen
sekunder og det koster noen ører. I 1994 vedtok Stortinget at alle norske skoler
215 på sikt skal koples opp til Internett. Norge var blant de første land i verden som
satset på å bygge ut fiberoptiske kabler. Slike fiberkabler kan sende tusener av
telefonsamtaler gjennom ledninger som ikke er større enn et hårstrå. Og det er
disse hårstråene som er et av de sentrale byggelementene i de elektroniske
motorveiene som vil føre trafikken fra nettene inn i det enkelte hjem, den
220 -enkelte bedrift og offentlige kontorer.

Vi har vært framsynte og står godt rustet i en tid der vår konkurranseevne i

225 stadig større grad vil være bestemt av enhver bedrifts- og utdanningsinstitusjons
evne til å være inne på de elektroniske nettene. Men det gjenstår fortsatt mye når
det gjelder vår politikk for å være på høyde med krav som vil stilles til en
nasjonal informasjonsteknologisk politikk for framtida. Her skal vi ikke hvile.
Det er gledelig at utdanningsministeren har et klart blikk for dette når det
gjelder utdanning. For det dreier seg om vi klarer å styre kunnskapen til alle, eller
230 om vi får en informert overklasse. Vi må sørge for at det er vi og ikke
datamaskinene og de store internasjonale medie-, data- og telemonopolene som
går seirende ut av den digitale revolusjonen. Slik arbeiderbevegelsen en gang
vant sin historiske kamp over kapitalmakten, må vi i årene som kommer makte å
ta ledelsen i utformingen av et samfunn der informasjonsteknologien ikke blir
235 brukt som et våpen til undertrykkelse og monotont tjenerskap foran en
dataskjerm, men i stedet åpner for skaperevne, produktivitet og livslang læring.

Takket være vår evne til å omstille og bruke ressursene effektivt har vi fått:

240 * 70.000 flere jobber nå i offentlig sektor sammenliknet med 1987.

* Vi har hatt en sterk utbygging av eldreomsorgen og helsetilbudet.

* All ungdom har fått rett til 3 års videregående utdanning.

245

* Vi er i ferd med å gjennomføre 6 års skolestart.

* Utbygging av barnehageplasser har vært formidabel.

250 * Foreldrepermisjoner er utvidet fra 18 til 52 uker siden 1986.

* Ungdomsledigheten er halvert.

255 Er dette høyrepolitikk? Det er Senterpartiet og Høyre som står for
høyrepolitikken her i landet. Senterpartiet med sin konservatisme om at alt skal
være som før, vil undergrave offentlig sektor, og Høyres linje med skattelettelser
og private ordninger vil føre til det samme.

260 La oss gå videre, partifeller. Og la oss heller ikke gå oss ville når det gjelder det
tredje punktet som anføres mot vår moderniseringslinje, nemlig påpekningen av
at det må stilles krav, at vi har behov for ansvarsfulle mennesker og at vi må bry

oss om hverandre. Enhver solidarisk fordelingspolitikk vil feile uten dette verdigrunnlaget.

265

Men jeg vil samtidig understreke: Jeg er ikke antisnillist. Det er det omvendte vi trenger: Bli mer snill mot hverandre. Kravet til ansvar og innsats må først og fremst stilles til oss som har det bra, det må stilles til oss som er voksne, det må stilles til alle de som er normdannende i samfunnet. Når det snakkes om vold i samfunnet bør vi spørre som Anne Grete Preus gjør på sin nyeste CD: "Kan du fatte og begripe hvor de unge tar sin råskap fra". Vi bør se oss sjøl i speilet.

270

De som har argumentert mot forslaget om å ta inn en egen lovparagraf i Opplæringsloven om mobbing, de som har argumentert sterkest mot strengere sensur av video, de som argumenterer mot regulering av salg av krigsleketøy, er de som oftest går inn for "justis" på alle andre områder. Men når det gjelder beskyttelse av barn, skal lover ikke være tingen. Lover markerer en klar holdning, plasserer ansvaret og gir folk rettigheter. De forplikter offentlige myndigheter til å ta folks trygghet på alvor.

280

Dessuten signaliserer de til hele samfunnet at vi plikter å bry oss om hverandre. Dette er kanskje det vårt samfunn trenger aller mest. Og vi som sosialdemokratisk bevegelse må snakke om det.

285

Hør hva Mads på 14 år sier. Han kom inn i taggermiljøet som 10-åring. Siden ble det dop, langing og vold. Til og begynne med skjønte verken foreldrene eller skolen noe. Men skolen grep etter hvert inn og tok kontakt med foreldrene. Mads hadde foreldre som ikke slapp taket. "Bra de tok ansvar for meg, hvis ikke hadde jeg vært så langt nede at de ikke kunne gjort noe. Å bry seg, det er det som er viktig", sier Mads.

290

Hvis barna ikke har slike foreldre, da må samfunnet bry seg. Det handler om ansvar og medmenneskelighet.

295

Når jeg nå går videre, vil jeg si noe om den politiske situasjonen med et helt annet utgangspunkt enn en diskusjon om hvilke parti som går til høyre og hvilke til venstre.

300

Jeg vil bruke noen bilder fra de siste ukers hendelser som jeg tror har en indre sammenheng.

* En avis trykker bildet av en halvnaken kvinne på førstesiden under fullt navn. Kvinnen ble drept kvelden før. Heller ikke i døden blir man nå spart.

305

* En gutt stikker ned en skolekamerat med kniv. Det er ikke første gang vold i skolen er på dagsorden. Til Aftenposten sier en politimann som har arbeidet mye ute i ungdomsmiljøene: "Så sent som for noen år siden var det selvsagt at et slagsmål mellom to halvvoksne var avsluttet når den ene av dem lå forsvarsløs på

310 marken. I dag sparker seierherren på offeret til han ikke rører seg lenger".

* Her hjemme melder alle politiske partier og de fleste organisasjoner om at medlemstallet går ned.

315 * Krigen i Tsjetsjenia er foreløpig slutt: Eller er den ikke det?

* Senterpartiet holder pressekonferanse i Nord-Norge og sier at distriktene seigpines til døde.

320 Disse bildene forteller om en tid i oppbrudd, og det er en sammenheng mellom dem.

For det første: Den økende volden må komme et steds fra.

325 Kanskje er det en sammenheng mellom et avisoppslag der et dødt menneske blir sparket på og ungdommer som ikke slutter å sparke når seieren er nådd.

Habermas mente at det som er karakteristisk for den moderne utvikling er at

330 "Ettersom den teknologiske utvikling skyter fart, blir menneskenes livsverden kolonisert av markedet og byråkratiet".

Er da problemet at verdier som vi har bygget på, som respekt for menneskeverd og solidaritet svekkes? Markedet og byråkratiet styrer våre tanker og handlinger.

335

Cathrine Grøndahl, 25 år og diktdebutant sier i et intervju:

"Der det før var fravær av ting er det nå for mye av alt. Det skaper en enorm

rastløshet og redsel for å kaste bort livet. Jeg opplever et jag og en grådighet etter å leve mest og sterkest mulig. Det går på bekostning av fellesskapet".

345 Jeg nevnte at de politiske partiene svekkes. Igjen er det teknologien og de kulturelle endringene viktige forklaringsfaktorer. Vi sier at Postverket har fått konkurranse fra faxen. Nå sender folk sine meninger og protester på fax i stedet for å gå møter. Det danner seg nye kommunikasjonslinjer og nye kulturer i kjølvannet av ny teknologi. Så det interessante er kanskje ikke hvordan partimønsteret vil forandre seg i henhold til denne høyre/venstre aksen fra
350 stortingsrestauranten. Det interessante er kanskje hvilken rolle partiene kan klare å spille i et slikt samfunn.

Og krigen i Tsjetsjenia. Den kom fordi Berlin-muren falt. Berlin-murens fall var etter min oppfatning et resultat av den teknologiske revolusjon.

355 For kommunismen kunne ikke lenger holde tritt med utviklingen med sin gamle og utmattede teknologi. De kunne heller ikke kontrollere sin befolkning når den kunne se fjernsyn sendt fra vesten og når den ikke lenger henter sin informasjon bare fra bøkene og avisene. De kunne jo sensureres.
360 Datanettverkene er det ikke så lett å kontrollere.

Snart vil makthaverne i China komme til å merke noe tilsvarende. De stanset demonstrerende studenter for 5 år siden med tanks og soldater på Den Himmelske Freds Plass. Men de kinesiske kommunistene vil samtidig ha fart i
365 økonomien, ny kapital og tilgang til moderne vestlig teknologi. Derfor har kinesiske myndigheter godkjent at PC-eiere i Peking og Shanghai kan koble seg inn på det amerikanske satellittbaserte datanettverket "Internet" fra februar i år.

Om dette sier James Riley, spesialist på informasjonsteknologi, i Hong Kong-
370 avisen South China Morning Post; "Man kan vanskelig si annet enn at sentralmyndighetene i China har grovt undervurdert makten som ligger i dette nettverket av nettverk".

Noen sa at Berlin-murens fall representerte historiens slutt. Den var i sannhet
375 bare begynnelsen på noe nytt her i Europa. Den neste store bølge av forandringer vil nok komme fra Kina. Som igjen vil påvirke Russland og Europa.

380 Jo, vi lever i oppbruddets tid akkurat slik verden gjorde det for 100 år siden.
Václav Havel sier: "Det er som om noe ligger i krampetrekning og er i ferd med å
dø, mens noe annet og nytt som fortsatt er uklart bryter fram."

Vi ser det over alt i det små her hjemme, til forandringene på den
385 verdenspolitiske arena

Havel sier at typisk for slike overgangstider er tilbøyeligheten til å ville skue
bakover. Det er tid for alle som vil profitte på forvirringen og usikkerheten.

390 Det var derfor jeg refererte til Senterpartiets pressekonferanse der partiet
beskyldte Arbeiderpartiet for å seigpine distriktene til døde. Denne
formuleringen kan bare forstås i en slik sammenheng. Det gjelder å spille på
usikkerhet og frykt for framtida.

395 Arbeiderpartiet er blitt møtt med tilsvarende framstøt fra andre partier som
også klarte 17-18 pst. på det høyeste.

- Fremskrittspartiet var en merkelig blanding av liberalisme og autoritære
verdier. Det var tilbakeskrittet Hagen snakket om, ikke fremskrittet.

400

- SVs alternativ er 50- og 60-tallets sosialdemokrati. Gjør vi det vi gjorde den
gang, vil alt bli trygt og godt igjen.

- Nå er det Senterpartiets tur.

405

Denne gangen tror jeg imidlertid ikke det blir så lett. Pressen er mer skeptisk.
Folk synes de har hørt det før. Senterpartiet har tydeligvis oppdaget det sjøl at
kjøret på at distriktene seigpines ikke er særlig gangbart for partiets leder måtte
rykke ut med følgende erklæring:

410

"Påstanden om at folk i distriktene har det bra, er riktig". Det var litt mer
komplisert setningsoppbygging enn vanlig, men hun fikk nå sagt det.

Partifeller,

415

Vi ser også oppløftende tegn til at folk ikke flykter fra virkeligheten, men går inn
i den. De søker også etter røtter og sammenheng, ikke bare overfladiske

420 betraktninger. Folk begynner å lese Jostein Gaarders filosofihistorie. De gjør som Sofie, undrer seg over hvor vi kommer fra og hvor vi skal hen. Foreldre går til motangrep på volden og mobbingen. Brumunddal er nå kvitt rasismen fordi folk mobiliserte holdninger. Og jeg vil spørre: Er ikke det at vi står så sterkt, et tegn på at folk ønsker seriøsitet og handling i stedet for prat og lettvintheter.

425 Ungdommen skjønner at det blir galt når Senterpartiet sier at fra og med i dag skal alt være som det er. Nøyaktig samme antall postkontorer, nøyaktig de samme kommunegrensene og for å sitere det nye prinsippprogrammet

430 "Det er et mål at bosettingen og folkeflertallet skal opprettholdes i alle kommuner."

Ungdommen skjønner at ikke alt kan være som det er. Ungdommen godtar ikke at samfunnsutviklingen stopper i 1994 - etter et vedtak i Senterpartiet.

435 Partifeller,

Før jeg går over til å omtale den videre programprosessen har jeg lyst til å få dere med på å definere den grunnleggende forskjellen mellom høyre og venstre side - mellom sosialdemokrati og høyrepolitikk.

440

Hvis vi ser på sosialdemokratiets historie i dette århundre så har det vært preget av:

* tro på politikkens muligheter

445

* vilje til å fordele

* forsvar for de svakeste og tro på at det går å trekke alle med i utviklingen gjennom politiske tiltak.

450

* En konstant oppfordring til solidaritet fra menneske til menneske.

Høyresiden har vært preget av

455 * motvilje mot politikk,

* motstand mot det meste av det som smaker av fordeling, og

460 * moralisering over de som faller utenfor eller kommer på kant med samfunnet.

* Alle skal være sin egen lykkens smed.

465 Aldri tidligere har det vært større behov for sosialdemokrati av godt gammelt merke. Det betyr ikke at Televerket skal være slik det alltid har vært, eller at alle postkontorene skal opprettholdes, eller at det ikke er behov for å omstille NSB. Det betyr ikke at alle velferdsordningene skal gå videre uten at vi tør å stille spørsmålstegn ved fordelingsvirkningen av dem.

470 Nei, la oss ikke bli fanget av de som tror det er radikalt å gå imot alle forandringer. Med sosialdemokrati av godt, gammelt merke mener jeg et konsekvent forsvar for de som har det dårligst, og en tro på at det nytter med politikk og at det er mulig å trekke alle med i et fellesskap gjennom politiske tiltak. Og vi må føre holdningskampen mer konsekvent. Ellers vil høyresiden og
475 vinne den med sine vulgære løsninger.

Innbilningen om at arbeidsløse, uføre, fattige og folk som har havnet på skråplanet er late, mangler moral og oppdrift og som derfor må holdes i øra, er like gammel som overklassen selv. Like eldgammel er motstanden mot offentlig
480 styring. Høyresidens eneste svar mot kriminalitet og vold har alltid vært straff og politi, til tross for at de går inn for at alt skal være mest mulig fritt. Vi ser at slike holdninger blusser opp for fullt på den politiske høyresida i USA.

485 Takket være vår konsekvente linje og tro på ordentlig politikk, takket være at vi har klart å modernisere sosialdemokratiets gamle verdier og virkemidler i en ny tid, har folk tro på politikk og offentlig innsats. La oss derfor fortsette denne linjen og la oss forsterke holdningskampen.

490 I arbeidet med et nytt prinsipp- og handlingsprogram bør vi holde fast ved dette. Hva blir hovedspørsmålene for sosialdemokratiet og venstresiden ved inngangen til et nytt århundre?

495 * Hvordan kan vi øke enkeltmenneskets trygghet og innflytelse over egen hverdag og hvordan skal politikken få større betydning? Makt/avmakt-problematikken.

* Hvordan sikre arbeid til alle som vil ha det i en ny teknologisk virkelighet.

500 * Hvordan klare velferden i en situasjon der forholdet mellom antall pensjonister og yrkesaktive vil endre seg dramatisk over århundreskiftet.

* Hvordan bringer vi den globale krisen som nå manifesterer seg i fattigdom, miljøproblemer og etniske/religiøse konflikter over i å bygge en nye global
505 orden?

Programkomiteen har valgt å arbeide med disse problemstillingene i fire prosjektgrupper.

510 Den første problemstillingen jeg nevnte som gruppa til Sissel Rønbeck arbeider med, er helt grunnleggende: Spørsmålet om makt og avmakt. Det er ingen tvil om at enkeltmennesket føler avmakt og usikkerhet. Det kan ikke være noen tvil om at politikken rom er blitt innskrenket de siste par tiårene.

515 Politikken klemmes fra markedskreftene som har fått sterkere spillerom.

Politikken klemmes fra massemediene og det kommersialiserte kulturlivets mange nye kanaler.

520 Politikken klemmes fra byråkratienes og ekspertenes mange forgreininger.

Politikken klemmes av den nye teknologiens tilsynelatende uimotståelige logikk.

525 Situasjonen er egentlig ganske alvorlig og det er kanskje ikke så merkelig at for mange trekker seg fra kommunestyreverv, og at det er langt mer attraktivt å søke til andre deler av arbeidslivet enn politikken.

Løsningene her må søkes på mange plan, og det vil føre for langt å gå i dybden.
530 Vi kan begynne med det vi har kontroll over, hvordan det politiske systemet fungerer. Barnepassordninger for lokalpolitikere når det er møter, er elementært. Det samme gjelder det vi har snakket om i 20 år, kortere og færre dokumenter. Enhver sak som fremmes, bør kunne fremstilles på 2 sider der det står hvorfor saken fremmes, hva som er målet med den og hvor mye den koster.

En stortingsmelding bør kunne kuttes ned til 1/10.

Vi må ta en debatt om systemet med gjennomgående representasjon i
540 lokalpolitikken som betyr at de lokale utvalgene består bare av
kommunestyrerepresentantene. Færre av kommunens innbyggere får delta og
belastningen øker på de som er med.

Det hevdes at vi også må gå over til mer rammestyring lokalt. Kanskje gjør dette
545 lokalpolitikken mindre interessant og mindre relevant. Det er jo tross alt de
konkrete forholdene i hverdagen folk er opptatt av. De må ikke bli overlatt til
byråkratiet. Kanskje er problemet at alt for mye avgjøres der, og at byråkrater og
teknokrater er en slags skjerm mellom folk og politikere.

550 Og en ting til: Jeg tror vi politikere bør rette ryggen noe mer enn vi gjør.
Sannheten er at de fleste politikere, særlig de som jobber lokalt, gjør en stor
samfunnsmessig og uegennyttig innsats. Vi behøver ikke å gå med bøyet rygg.
Dessuten er det ikke nødvendig at vi er med på alt som bare svekker vår anseelse.
Og vi må kreve å ha rett til å gjøre feil og å komme med noen tanker uten at vi
555 blir klistret til dem eller at de blir omgjort til bombastiske forslag som skal følges
opp med penger neste dag.

Dialogen mellom politikere og folk er blitt betydelig svekket. Men det er den vi
må styrke. Det må være utgangspunktet for enhver diskusjon om politikken og
560 politikernes makt og innflytelse.

Jeg sier det også fordi dette er den eneste måten å klare sysselsettingen på. For
skal vi klare å sikre arbeid til alle som vil ha det, må befolkningen gjøre noen
klare valg. Et slikt valg må framkomme i en dialog mellom folk og politikere. Vi
565 har som utgangspunkt at arbeid til alle bare kan sikres hvis vi er i stand til å gjøre
veksten bærekraftig, dvs. at den er i samsvar med naturens tålegrense. Vi må
velge goder som bedre miljø, mer omsorg, bedre tid, mer kultur framfor mer av
det tradisjonelle materielle forbruket. Sysselsetting, livskvalitet og miljø er
overskrifter for den andre prosjektgruppa ledet av Tom Therkelsen.

570 Det er nærmest å regne for en sannhet at ny teknologi skaper arbeidsløshet.
Derfor må vi dele på arbeidet. Jeg mener at dette er et feilaktig utgangspunkt.
Hvis utgangspunktet er å dele på et gitt antall arbeidsplasser, vil vi grave oss ned

575 i høyere og høyere ledighet. Problemet er dessuten ikke ny teknologi. Problemet er den gamle teknologien. Den helt nye teknologien vil skape nye muligheter, nye tjenester og nye arbeidsplasser.

Vi er inne i et industrielt epokeskifte fra energifasen til den såkalte
580 kunnskapsfasen. Den gamle teknologien og det gamle produksjonsmønsteret var basert på energi - jeg mener bruk av fossile energibærere. Derfor har vi alle miljøproblemene. Den nye industrielle fasen er i mye større grad basert på kunnskaper. Dette er også en form for energi, men den er mer miljøvennlig.

585 Spørsmålet er om den nye teknologien vil gi oss full sysselsetting eller om den vil skape nye klasseskiller der de med kunnskapene og adgangen til datanettverkene vil befeste sine maktposisjoner og går avgårde med størstedelen av den produktivitetsveksten som kommer.

590 Derfor blir fordeling og styring vel så viktige ord for oss i framtida som i fortida.

Vi må bl.a. foreta en omlegging av skattesystemet. Arbeidet må gjøres relativt billigere og bruk av energi og naturressurser dyrere. Dette skal tas opp i den
595 grønne skattekommisjonen som regjeringen har nedsatt. Da står vi overfor mange vanskelige valg med hensyn til fordeling, livsmønster og tradisjoner som må diskuteres i partiet.

Jeg er hjertens enig med miljøvernministeren og vil gi ham min fulle støtte på at
600 vi har nok materiell velferd. Nå må vi i de rike landene ta hensyn til de fattige landene, miljøet og vår egen livskvalitet. For forbruket i de rike landene er ikke bærekraftig. Det må gå an å si dette uten at det blir reist krav om at du bør gå av hvis målet ikke blir nådd over natta. Ingen i det politiske miljøet kan med handa på hjertet si at man har en helt rettlinjet politikk her. Midt under julehandelen -
605 en julehandel som overgikk et helt brutto nasjonalprodukt i et afrikansk land - hadde vi et svare strev med å få flertall for en prosent økning av momsen. Sønnen min hadde fødselsdag i januar. På et av fødselsdagskortene var det en oversikt over priser og lønninger det året han ble født, for 17 år siden. Bensinprisene er ikke høyere nå i forhold til timelønna enn den var for 17 år
610 siden, og bilene bruker vesentlig mindre bensin.

Her i Norge står vi kanskje overfor den største utfordringen med hensyn til å

615 legge om den økonomiske veksten på grunn av olje- og gassinntektene. Netto oljeinntekter vil i årene framover gå vesentlig opp som følge av at investeringene går ned. Da blir fristelsen stor til å øke forbruket både i privat og offentlig sektor. Men den eneste fornuftige og bærekraftige bruken av disse pengene er at de kommer framtidige generasjoner til gode. Arbeiderpartiet vil jobbe for en bred politisk enighet om at de økte oljeinntektene blir satt inn på et oljefond.

620

Det gjelder velferden vår som den tredje prosjektgruppa som Hill-Marta Solberg leder. Vi må bygge oss opp til å møte den store eldrebølgen som kommer omkring 2010. Da vil også oljeinntektene begynne å gå ned. Foruten oljepengene er det nivået på sysselsettingen som vil avgjøre hvordan det går med velferden. Derfor er det så viktig å få vekk langtidsledigheten. Dessuten vil det 625 være helt avgjørende hvordan vi forholder oss til de dårligst stilte i samfunnet. Et samfunn som vender seg til å leve med at mange ligger i grøfta og lar kriminalitet og narkotikamisbruk øke, vil ikke bli et godt og trygt samfunn. Derfor sier vi nå: Løft mindretallet. De fleste av oss sitter på den grønne gren. Men ikke alle er 630 blitt med opp, og noen har falt ned. Det er disse vi vil løfte opp. Det vil være bra også for flertallet.

Vi tar noen skritt allerede nå gjennom det sosialpolitiske programmet. Vi skal ta nye skritt i 1996. Dette blir en krevende debatt. Fordi den vil dreie seg om 635 nødvendig omfordeling. Vi kommer nå ned til kjernen i solidariteten: Er vi i det velstående flertallet villige til å gi avkall på en fortsatt forbedring, mot at de som er blitt hengene etter, får det bedre.

640 Dette er også problemstillingen til den fjerde prosjektgruppa som Siri Bjerke leder.

La meg minne om utfordringen:

645 Da FN holdt sin første miljøkonferanse i Stockholm i 1972, trodde mange at nå ville tingene begynne å gå den rette vegen. Men etter 20 år er status:

* Verdens samlede brutto nasjonalprodukt er fordoblet, særlig gjennom vekst i de vestlige industrilandene.

650 * Antall mennesker som lever i absolutt fattigdom var økt til 1,2 milliarder.

* Verden har mistet en tjuendedel av matjorda tilsvarende all dyrket mark i India.

655

* Verden har tapt 200 millioner hektar skog.

* Ørkenene har utvidet seg med 120 millioner hektar.

660

* Utryddelsen av plante- og dyrearter økte.

* Ozonlaget blir uttynnet.

* Verdens befolkning har økt med 1,6 milliarder.

665

Fattigdom, miljøkatastrofer, sultkatastrofer, etniske konflikter åpner for skremmende perspektiver. Vi kan bl.a. forvente oss en eksplosiv økning i antall mennesker på flukt, på vandring. Hvis ikke noe blir gjort i tide.

670

Slik begynner det 21. århundret. Tilsynelatende mer kaotisk, mer oppsplittet i etniske og religiøse motsetninger enn noen sinne. På den annen side: Teknologi, media, økonomi binder kloden sammen. Vi er den første generasjonen som kan si at alle land og kulturer er i samme båt og er underlagt samme skjebne.

675

Hva kan lille Norge gjøre for å hjelpe kloden til å finne nye måter å leve sammen på. Kan vi gi det nordiske samarbeidet nye impulser? Hvilken rolle kan vi spille i Europa etter folkeavstemningen? Hva kan vi gjøre for å styrke FN? Norge er tydeligvis en moralsk kraft i verdenssamfunnet. Hvordan kan vi utnytte den?

680

Jeg er, partifeller, opptatt av at vi beholder handlefriheten i Europapolitikken. Når så mye skjer - når så mye uventet skjer hele tiden - ville det være uansvarlig av oss å si at EU-spørsmålet er avgjort en gang for alle. Vi kan i hvert fall ikke ha en EU-fri periode når svært mange spørsmål i vårt forhold til EU er uløste.

685

* Det gjelder tollspørsmålene.

* Det gjelder passfriheten i Norden. Jeg skjønner ikke at det går an for stortingspolitikere å stille seg negativ til norsk deltakelse i Schengen-avtalen. Kan man virkelig ta ansvaret for at vi får milelange bilkøer på svenskegrensa hvis det er mulig å unngå det. Så katolske kan man da ikke være i forhold til EU.

690

* Det nordiske samarbeidet er i omforming som følge av utviklingen i EU.

695 * Det samme gjelder det sikkerhetspolitiske samarbeidet i Europa. Vi må være aktive både i OSSE, NATO, Vestunionen og så mye vi kan i EU for å ivareta norske interesser.

* Jeg vil nevne et annet område. Det knytter seg til de elektroniske motorveiene.
700 Store deler av den aktiviteten som skjer på dette området innen EU, kan komme til å bli liggende utenfor EØS-samarbeidet. Det må vi forhindre eller eventuelt bøte på.

EU vil prege Europas utvikling. Det må vi ta inn over oss og ha en politikk for.
705 Samtidig er jeg opptatt av at vi ikke fører EU-striden videre slik at vi ikke får gjort noe annet og viktig.

Der Norge har en mulighet til å gjøre seg sterkt gjeldende er i forhold til FN. 5 FN-kommisjoner har nå lagt fram sine rapporter. Alle ble ledet av
710 sosialdemokrater. 3 kom fra Norden. Og de hadde alle det samme budskap: Mer fellesskap - styrk FN. Ingvar Carlsson har ledet den siste kommisjonen som nettopp skulle se på hvordan styrke FNs organisasjon og mandat. Men de kom også opp med et annet viktig syn, nemlig at det er behov for å styrke enkeltmenneskenes og befolkningens sikkerhet og beskyttelse. Den nasjonale
715 suverenitet og prinsippet om ikke-innblanding i statens indre anliggende, kan ikke lenger være enerådende. Et lands regjering skal ikke kunne begå overgrep mot egen befolkning og kalle det et indre anliggende, slik tilfellet er i Tsjetsjenia. Slik situasjonen er i Tyrkia der myndighetene begår store overgrep mot den kurdiske befolkningen. Vi vet at det begås terrorhandlinger også fra kurdisk
720 hold, men en regjering har ikke rett til å gå fram slik den tyrkiske regjeringen gjør nå.

Jeg håper virkelig at det nye århundre som snart begynner, vil være preget av mer overnasjonal myndighet og sterkere beskyttelse av menneskerettighetene.
725 Her bør Norge være en spydspiss.

Jeg hører ofte folk si at politikernes oppgave er å styre teknologien ikke underkaste seg den. Ja, men vi kan ikke fornekte ny erkjennelse. Det blir like galt som da kirken fordømte Newton og Kepler fordi de tegnet det nye

verdensbildet og la grunnlaget for den vitenskapen og den teknologien vi i dag har. Jorda ble rund, universet ble oppdaget.

735 Den newtonske fysikken så på naturen som en maskin som menneskene kunne styre som de ville.

740 Den nye vitenskapen bygger på at verden er en prosess. Verden er i stadig forandring. Vi har fått et såkalt dynamisk verdensbilde: Det oppstår stadig noe nytt under sola.

Av dette må vi trekke en rekke vidtgående konsekvenser.

745 Vi kan ikke lenger se på mennesket som hersker over naturen. Vi må leve med naturen. Gjør vi ikke det, vil jorda straffe oss, for at jorda skal overleve.

Vi har ikke snakket om dette dr. Gro, jo - vi har snakket om det, men ikke om det kan bringes inn i vår helsepolitikk.

750 Den nye vitenskapelige tenkemåte som ser på naturen og mennesket som en dynamisk organisme, bør føre til at helsepolitikken får et tillegg. Til nå har vi sett på mennesket som en maskin. Vi reparerer de ulike delene når de er svake eller defekte ved inngrep eller medisiner. Dette er bra, men spørsmålet er om det blir drevet for langt slik at vi får den motsatte effekt. Det kan tyde på at den omfattende bruken av antibiotika fører til at det oppstår nye og farligere bakterier som er resistente. Burde vi ikke i større grad lære av og ta i bruk deler av den alternative medisinen som akupunktur og homøopati som tar utgangspunkt i at mennesket er en helhet og at det gjelder å hjelpe det til selv å takle sykdommer. Merkelig nok bygger jo den alternative medisinen på det nye synet på mennesket der kropp og sjel henger sammen. Kanskje hadde vårt helsevesen hatt mye å tjene på at legene ble stimulert til å ta i bruke slike metoder.

Partifeller,

765 Ny vitenskap og teknologi tvinger fram endringer over alt. Farer truer, men framfor alt gir den menneskeheten muligheter til å løfte seg opp på et høyere nivå.

770 * Jeg har nettopp nevnt at den må føre til at vi lærer oss til å leve i samsvar med naturen og oss selv som mennesker.

* Verden bindes sammen økonomisk og kulturelt, noe som må føre til nye relasjoner internasjonalt.

775

* Mediarevolusjonen fører til at bildene fra begivenhetene bringes rett inn i stuen til oss. Det gjør at vi ikke lenger kan klare å leve med krig, overgrep og tyranni.

780 * Slik er det også i mange av dagliglivets mørke sider. Vi har hatt incest, mishandling, mobbing og vold bestandig. Nå avdekkes det i mediene og vi klarer ikke å leve med det.

785

Jeg mener at alt dette må føre til at vi sosialdemokrater og andre humanister må sette oss høyre mål. Det er ikke nok å snakke om velferd og sysselsetting, vi må også snakke om hva som er sivilisasjon. Det er ikke nok å snakke om velferdssamfunn, vi må snakke om hva som er et kultursamfunn. Vi må styrke kulturelle og menneskelige verdier. Og vi må ha mot til å avvise det som skaper frykt, usikkerhet og diskriminering.

790

Partifeller,

795

Velferdssamfunnet ble skapt fordi arbeiderbevegelsen ikke tolererte urettferdighet og fattigdom. Dette skapte den nye energien i samfunnet som har vart i 100 år. Den vil fortsatt vare. Men nå må vi utløse ny energi ved å strekke oss etter enda høyere idealer. Vi må det hvis vi skal skape en virkelig trygghet i hverdagen.

800

Kilde

www.abdallah.hiof.no/nrk_arkiv

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/den-politiske-situasjonen-og-programarbeidet>

805